

KJAK

Føroyar í politiskari undantaksstøðu

Kristina Háfoss

Løgtingskvinna hjá Tjóðveldi

Føroyar eru í undantaksstøðu - politiskari undantaksstøðu. Tí einaferð enn hevur landsstýrið roynt at trýsta eitt stórmál ígjøgnum Løgtingið, uttan at lurta eftir egnari ráðgeving, fakkunnleika, eini røð av arbeiðsgevarum, fakkfeløgum og fólkinum. Hetta verður samstundis gjørt við at afturhalda týðandi upplýsingum, uttan at taka breið samfelagsatlit og uttan alneyðuga gjøgnumskygnið. Sum heild á ein hátt, ið undirgrevur grundleggjandi súlur undir okkara fólkaræði og rættarsamfelag.

Úrslitið er greitt. Hetta kann undir ongum umstøðum góðtakast. Fakkfeløg, arbeiðsgevarar og túsundtals føroyingar – bæði í og uttanfyri Føroyar – mótmæla.

Alneyðugt er, at fáa Føroyar úr hesi støðu sum skjótast. Men skal hetta eydnast, er alneyðugt at landsins leiðsla viðurkennur trupulleikarnar í hesum máli, og tekur avleiðingarnar av hesum.

Er tað í lagi at landsins leiðsla sigur ósatt?

Øll vita vit, at Løgmaður og landsstýrismaðurin í innlendismálum hava gingið hond í hond í royndini, at trýsta málið um privata undirsjóvartunnilin ígjøgnum Løgtingið.

Men nú hevur pípan fingið annað ljóð úr Tinganesi. Løgmaður fráboðar nú alment á alnótini, at tað var hann, ið kravdi málið um undirsjóvartunnilin lagt fyri Løgtingið, tí “eg kendi meg ikki tryggan við støðuna, og tað eri eg ómetaliga glaður fyri í dag.”

Men hetta samsvarar als, als ikki við tað, ið lögmaður hevur sagt í málinum higartil. Tí lögmaður hevur staðiliga hildið fast í, at hann

kennir seg sera tryggan við støðuna, og at hann vil hava undirsjóvartunnilin gjørdan so sum ásett í sáttmálanum við CIP.

“Tikið støðu fyri langari tíð síðan – flyti meg ikki ein millimetur”

Undir fyrstu viðgerð av undirsjóvarmálinum á Løgtingi 6. august 2013, fráboðaði lögmaður enntá á tingsins røðarapalli, at “eg havi tikið støðu fyri langari tíð síðan, og eg flyti meg ikki ein millimetur”. Henda staðfesting kom, tá lögmaður umsiðir tók orðið eftir 10 tíma viðgerð av málinum á Løgtingi. Ein viðgerð, ið heilt greitt avdúkaði, at løgtingsfólk als ikki kendu seg trygg við málið, tí nógvar upplýsingar manglaðu, samstundis sum óteljandi ósvaraðir spurningar vóru. Tingfólk vóru sum heild ørkymlað um lögna lógaruppskotið úr Innlendismálaráðnum. Men ikki lögmaður. Hann helt staðiliga fast í, at hann var fullvísur í, at lógaruppskotið úr Innlendismálaráðnum og sáttmálin við útlendska felagið CIP var besta loysnin – og einasta loysnin.

Løgmaður tikið undir við brot á lóg um ábyrgd landsstýrismanna

Í lóg um ábyrgd landsstýrismanna verður staðfest so sera greitt í §5:

“Løgmaður ella landsstýrismaður verður revsaður, um hann tilætlað ella av grovum ósketni skúgvar til viks tær skyldur, sum liggja á honum sambært løgtingslóg um stýrisskipan Føroya ella lóggávuni annars ella starvsinnihaldi hansara.

Stk. 2. Ásetanin í stk. 1 er eisini galdandi, um so er, at lögmaður ella landsstýrismaður gevur løgtinginum skeiðar ella villleiðandi upplýsingar, ella um hann, tá løgtingið viðger eitt mál, tigur við upplýsingum, sum eru av stórum týðningi fyri tingsins meting av málinum.”

Hóast hetta, so hevur lögmaður valt at stuðla landsstýrismanninum í Innlendismálum í, at hann “tigur við upplýsingum, sum eru av stórum týðningi fyri tingsins meting av málinum.”. Hetta er farið fram í fleiri umførum:

1. Týðandi fíggjarligar upplýsingar frá Landsverki um veruliga kostnaðin av at lata tunnilin gera sambært sáttmála við CIP, heldur enn av tí almenna, vórðu fjaldar fyri Løgtinginum.

Løgmaður boðaði alment frá, at tað helt hann vera í lagi.

2. Týðandi løgfrøðiligar og fyrisitingarligar viðmerkingar til tunnillsógaruppskotið, frá fyrisitingini hjá Innlendismálaráðnum, vórðu fjaldar fyri Løgtinginum.

Løgmaður gjørdi onki fyri at gera hesar viðmerkingar almennar og onki fyri, at geva Løgtinginum innlit í hesar sum skjótast.

3. Týðandi CIP-sáttmálin, ið var grundarlagið undir einum lógaruppskoti, ið Løgtingið skal taka støðu til, hevur verið hildin loyniligur. Løgtingsfólk sleppa bert at síggja henda um hetta verður gjørt í trúnaði. Nakað, ið ger tað ómøguligt hjá løgtingsfólki at nýta upplýsingarnar í viðgerðini á Løgtingi. Hetta átti ikki verið møguligt, tá sáttmálin jú er sjálvt grundarlagið undir lógini. Eisini hesa mannagongd hevur lögmaður tikið fult undir við aftur og aftur.

Hóast tað sostatt er greitt, at landsstýrismaðurin í innlendismálum hevur brotið lóg um ábyrgd landsstýrismanna, tá hann hevur dult týðandi upplýsingar fyri Løgtinginum, so tykist lögmaður ikki at meta hetta vera ein trupulleika. Tvørtur ímóti so hevur lögmaður tikið fult undir við hesi tilgongd frá byrjanini.

“Serfrøðingarnir kunnu siga akkurát tað teir vilja”

Undir 1. viðgerð av málinum á Løgtingi 6. august, staðfestið lögmaður m.a. at hann ikki trúði teimum upplýsingum, ið hansara eigna ráðgeving m.a. Landsverk kom við, og legði lögmaður afturat, at so kundu “serfrøðingarnir siga akkurát tað teir vilja”. Hetta at seta fakkunnleikan og ráðgevingina hjá landinum til viks, til frama fyri egna persónliga sannføring, hevur víst seg at ganga aftur fleiri ferðir í hesum máli. Tí nógvar fakkfólk og nógvar ráðgevarar hava gjørt vart við seg í hesum stórmáli, og samlaða niðurstaðan hevur verið rættiliga

greið. Gerið ein almennan undirsjóvartunnil – ikki privaten. Kann taka 3 dømi úr rúgvuni.

Landsverk – landsstýrismaður og lögmaður trúgva ikki upplýsingum

Landsverk hevur gjørt umfatandi útgreiningar, ið lýsa, at kostnaðurin av privatu verkætlanini helst gerst upp í 3 mia. kr. dýrari fyri føroyingar yvir eitt áramál, enn um tunnilin varð gjørdur av tí almenna. Hetta vegna munandi hægri rentu hjá privatum og krav um privat avkast. Eisini hevur Landsverk gjørt metingar av avleiddum vegum, ið mugu gerast í Eysturoynni og Suðurstreymi um Eysturoyartunnilin verður gjørdur. Avleiddar verkætlanir, ið verða settar at kosta omanfyri 500 mió. kr. Hetta eru útreiðslur, ið tað almenna skal rinda, og sum als ikki eru partar av verkætlanini hjá Innlendismálaráðnum.

Landsstýrismaðurin og lögmaður hava báðir hava fráboðað, at teir als ikki trúgva hesum upplýsingum. Landsstýrismaðurin boðaði enntá alment frá, at hann ikki metti Landsverk hava neyðugu førleikarnar til at meta um framtíðar samferðsluútbyggingar.

Gjaldstovan – lögmaður trýr ikki upplýsingum

Gjaldstova Føroya hevur gjørt greiningar, ið vísa, at ratingin av Føroyum versnar um leisturin hjá lögmanni við einum privatum Eysturoyartunli og einum almennum Sandoyartunli í senn, verður til veruleika. Tá er betur við almennari loysn fyri Eysturoyartunnilin. Hesar upplýsingar hava týðning, tí altjóða ratingin hjá Føroyum, hevur stóran týðning fyri ta rentu, ið landsstýrið skal rinda av landsins skuld, ið er um 5,5 mia. kr. í dag. Um rentan bert hækkar 0,5% av hesi upphædd, so er talan um 27,5 mió. kr. eyka í árligum rentuútreiðslum á fíggjarlóg landsins.

Ongar av viðmerkingunum frá Gjaldstovu Føroya eru tiknar til eftirtektar. Løgmaður hevur í staðin al-

ment fráboðað at hann ikki trýr hesum upplýsingum, og at málið meira er ein spurningur um trúgv enn nakað annað.

Fakfólk í Innlendismálaráðnum sett til viks

Løgfrøðingar og onnur fakfólk í Innlendismálaráðnum hava hartil skrivað 11 A4-síður við eini røð av spurningum og ivamálum í samband við lógina um sáttmálan við CIP.

Longu 4. juli varð uppritið latið landsstýrismanninum í Innlendismálum. Eitt upprit við lemjandi atfinningum móti lógaruppskotinum. Ein mánað seinni – 1. august – varð lógaruppskotið lagt fyri Løgtingið, uttan at taka týðningarmiklastu viðmerkingarnar úr Innlendismálaráðnum til eftirtektar, og enntá uttan at kunna Løgtingið um hesar viðmerkingar.

Í sjálvum lógaruppskotinum verður fylgjandi upplýst:

“Upps kotið hevur ikki fíggjarligar avleiðingar fyri landið”

“Upps kotið verður ikki mett til at hava fíggjarligar avleiðingar fyri kommunur.”

“Upps kotið verður ikki mett at hava fyrisitingarligar avleiðingar fyri land og kommunur.”

Hetta er jú beinleiðis ósatt, og beint øvugt av tí vitan, ið landsstýrismaðurin í Innlendismálum hevði fingið frá fleiri síðum, eitt nú fakfólki í Innlendismálaráðnum.

Nú uppritið frá fakfólkunum í Innlendismálaráðnum kom alment fram hóast alt, hevur landsstýrismaðurin brúkt sum umbering, at hann ikki hevði lisið viðmerkingarnar til fullnar. Metti tað ikki vera sína uppgávu. Tykist tíverri ikki sum landsstýrismaðurin hevur skilt sína uppgávu og ábyrgd.

Kendu landsstýrismaðurin og lögmaður ikki til ávaringarnar í uppritinum?

Løgmaður hevur nú boðað frá, at hann ikki kendi til viðmerkingarnar í uppritinum

frá Innlendismálaráðnum. Hvør trýr hesum?

Alt Løgtingið, fjølmiðlar og almenningurin hava kent til hetta upprit var til, men innlit varð noktað í vikuvís. Loyniliga uppritið og noktandi innlit vóru enntá viðgjørd á forsíðuni á einum av størstu bløðum okkara – Sosialurin – herfyri.

Formaður Miðflokksins avdúkaði eisini í KVF, at lögmaður kendi væl til uppritið, og at hetta mál varð viðgjørt á fundi millum formennirnar í samgonguflokkunum fyri nøkrum vikum síðan. Um hetta er so, kann tað veruliga góðtakast at ein lögmaður sigur ósatt – og enntá í einum so týðandi máli?

Undir øllum umstøðum, so hevur landsstýrismaðurin afturhildið týðandi upplýsingum fyri Løgtinginum í hesum máli, og hevur lögmaður hartil als ikki røkt sína eftirlitsskyldu sambært Stýrisskipanarlógini – uttan mun til um lögmaður hevur sæð uppritið og onki gjørt, ella um hann ikki hevur kannað upplýsingarnar um hetta uppritið, ið hann visti var til.

Sáttmáli gjørdur uttan lógarheimild

Fleiri ferðir hava landsstýrismaðurin í Innlendismálum og lögmaður sagt, at teir meta, at teir høvdu heimild til at binda landið til sáttmálan við CIP, eisini hóast teir valdu at koma í Løgtingið við nýggjari lógarheimild. Hetta er tó sera ivasamt, og eru nógvir løgfrøðingar ósamdir í hesum. Eri sjálv ein av hesum. Latið okkum hyggja nærri at lógini.

Í løgtingslóg nr. 161/2009 um einkarætt til at byggja, reka og fíggja undirsjóvartunnil undir Skálafjørð og Tangafjørð (við broytingum við lóg 126/2010), verður í §2 heimilað landsstýrismanninum: “at lata P/F Skálafjarðartunlinum ein tíðaravmarkaðan einkarætt til fyri egna rokning og váða at byggja, reka og fíggja ein undirsjóvartunnil undir Skálafjørð og Tangafjørð. Tunnilin skal knýta Suðurstreymoy saman við suður Eysturoy.

Stk. 2. Einkarætturin skal